

VREDNOVANJE MJERA ENERGETSKE EFIKASNOSTI U ZGRADARSTVU

Nijaz Delalić,

Udruženje termoenergetičara u BiH

**Energetska efikasnosti prirodni gas, realno rješenje za čisti zrak u Sarajevu
Sarajevo 15. mart 2016.**

Sadržaj

- **Uvod**
- **Opis problema**
- **Primjer**
- **Posljedice**
- **Prijedlozi mjera**
- **Primjer projekta povećanja EE objekta grijanog prirodnim gasom**
- **Mjere za poboljšanja kvaliteta zraka**

Uvod

Svijest o potrebi racionalne upotrebe energije raste u svim zemljama Svijeta. Razlog tome su evidentne klimatske promjene uzrokovane korištenjem fosilnih goriva i ograničene zalihe tih goriva. Poduzimanje mjera za povećanje energetske efikasnosti u zgradarstvu u razvijenim zemljama dešava se intenzivno u poslednjih dvadeset godina. Rezultati tih mjera su jako primjetni.

Opis problema

- I pored usvojene zakonske legislative u ovoj oblasti, u zemljama u tranziciji, projekti povećanja energetske efikasnosti u zgradarstvu su još na nivou demonstracionih projekata. Tako, obaveza svih javnih objekata u Federaciji BiH, da imaju javno istaknut energetska certifikat, nije ispoštovana u zadanom roku. Kod objekata kolektivnog i individualnog stanovanja mjere energetske efikasnosti se poduzimaju samo prilikom gradnje novih objekata.

Opis problema

- Kod postojećih objekata, poduzimanje mjera EE je vrlo rijetko. Ključni razlozi tome su: nizak standard stanovništva, relativno niska cijena energije i visoka cijena investicije. I pored velikih potencijala za uštedu energije, u ovakvim uslovima, vrednovanje mjera energetske efiksnosti, vrlo često, daje neprihvatljivo duge rokove povrata investicije.

Prvi korak svakog projekta energetske efikasnosti

- **Energetski audit**

- Identifikacija objekata
- Proces razvoja projekta
- Organizacija projekta
- Važeći standardi i propisi
- Opis stanja objekta
- Utvrđivanje energetske potrošnje objekta
- Potencijal energetske efikasnosti
- Mjere energetske efikasnosti
- Okolinski benefiti
- Implementacija i organizacija
- Finansiranje
- Upravljanje i održavanje
- Monitoring korištenja energije i vode
- Verifikacija rezultata

Predložene grupe mjera energetske efikasnosti

- Arhitektonsko-gradjevinske
- Termotehničke
- Organizacione

Arhitektonsko-gradjevinske mjere

Termotehničke mjere

Organizacione mjere

1. Zamjena prozora sa nižim U-vrijednostima

2. Toplotna izolacija fasadnih zidova

3. Toplotna izolacija krova, poda

4. Sanacija curenja dotrajalog cjevovoda u sistemu grijanja

5. Ugradnja balans ventila po vertikalama i hidrauličko balansiranje vertikalala

6. Zamjena kotla sa kotlom veće efiksnosti

7. Zamjena cirkulacione pumpe

8. Ragulacija sistema, (centralna i lokalna)

1. Monitoring potrošnje gasa, električne energije, vode, isporučene toplote

2. Uspostava sistema za upravljanje energijom

3. Edukacija korisnika, osoba koje se brinu za energiju i vodu

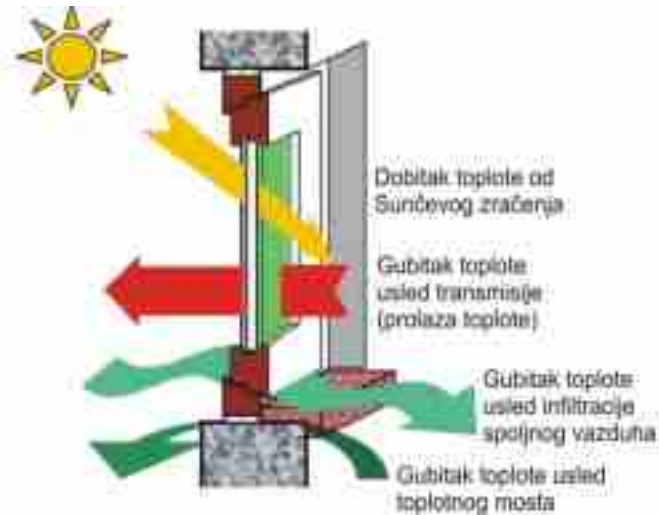
Zamjena prozora

- Ranije

$U = 3 \text{ W/(m}^2\text{K)}$

- Sada

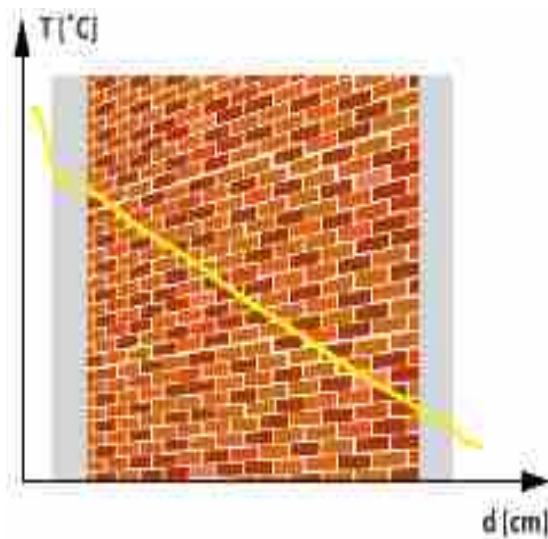

$U = 1,3 \text{ W/(m}^2\text{K)}$

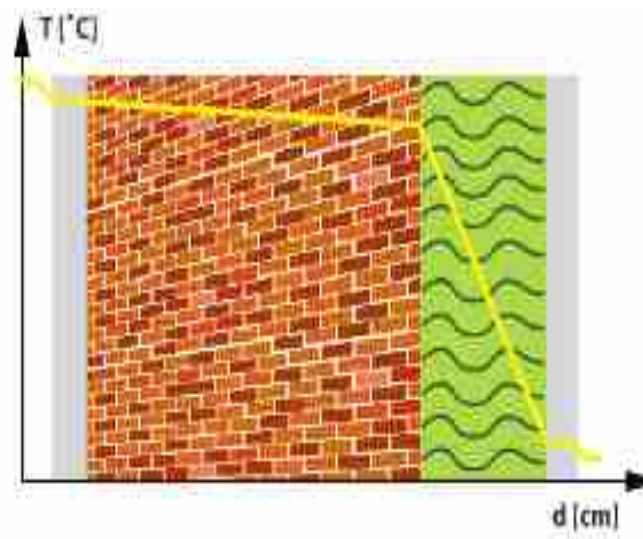
Toplotna izolacija fasadnih zidova

- Ranije

□ Sada

$$U = 1,8 \text{ W}/(\text{m}^2\text{K})$$

$$U = 0,24 \text{ W}/(\text{m}^2\text{K})$$

Karakteristike objekta

Objekat	Ukupna površina (m ²)	Specifična potrošnja prije mjera (kWh/m ² god)	Specifična potrošnja poslje mjera (kWh/m ² god)	Procenat uštede	Vrijednost investicije Preporučeni paket (KM)	Preporučeni investicioni paket po kvadratu (KM/m ²)	Period povrata investicije (god)	Smanjenje emisije CO ₂ (t CO _{2e})
OŠ Novi grad, Tuzla	3276,7	198	77	61 %	535.994	163,6	18,9	160,9

Cijena toplotne energije je 7,2 Pf/kWh

Pregled cijena energije

Cijena energije sadržane u:

- B&H ugljevima = 1,8 Pf/kWh
- Prirodnom gasu = 9 Pf/kWh
- Proizvodna cijena el. en. na pragu TE je: 11 Pf/kWh
- Cijena el. en. za domaćinstva je 12 Pf/kWh
- Cijena topl. energije iz gasa za dom je 10,5 Pf/kWh
- Ekonomska cijena topl. En. iz KJKP Toplane-S je 15 Pf/kWh
- Aktuelna cijena topl. En, iz KJKP Toplane-S je ..... Pf/kWh
- Promjena cijene gasa ne prati promjena cijene toplinske energije iz KJKP Toplane

Posljedice

- Projekti povećanja EE se isplate za neprihvatljivo dug (period 15-20 godina)
- -Nema motivacije za energetske preglede
- -Nema motivacije za provedbu mjera EE
- - Nema smanjenja potrošnje energije
- - Nema smanjenja emisija

Prijedlog privremenog rješenja

- Za potrebe proračuna isplativosti mjera EE uzeti realne cijene energenata i dugoročno misliti
- -Djelovati na svim nivoima da se mijenjaju tarifni sistemi
- -Na cijene energenata uticati preko regulatorne agencije, ili u cilju upravljanja kvalitetom zraka, preko lokalne politike ali potpuno sagledavši sve energente i sisteme

Primjer projekta povećanja EE objekta grijanog na prirodni gas

- Zapadna zgrada Mašinskog fakultet
Sarajevo

Arhitektonsko – Oblikovni elementi Fakulteta

- **Godina izgradnje** : 1960.
- **VII etaža** : $P_o + P_r + V$ etaža;
- **Konstrukcija**   Betonski stubovi
                                    Zidovi od cigle
- **Stolarija**   Drvena, “krilo na krilo”.
- **P korisne površine** : 5220 m²
- **P ostakljene površine** : 1624 m²
- **P vanjskih zidova** : 1317 m²

Izgled Fakulteta prije implementacije mjera Energetske efikasnosti

Stanje omotača objekta

- **Objekat nije renoviran od izgradnje;**
- **Loša i dotrajala stolarija;**
- **Nedostatak termoizolacije;**
- **Oštećena fasada – prizemni dio**

objekta.

- **Koeficijent prolaza toplote**

Uprozora = 3 W/m² K

Uzida = 1.63 W/m² K

**Objekat ne zadovoljava propise o toplotnoj zaštiti iz 1980.god.
(JUS U.J 5.600)**

Arhitektonsko – građevinske mjere Zamjena postojećih vanjskih otvora

- PVC okvir sa pocinčanim U metalnim profilima;
- Max. $U_{okvira}=1.4 \text{ W/m}^2\text{K}$, max. $U_{stakla}= 1.1 \text{ W/m}^2\text{K}$;
- Dvostruko izolacijsko staklo sa zračnim punjenjem;
- Prekinut toplotni most...

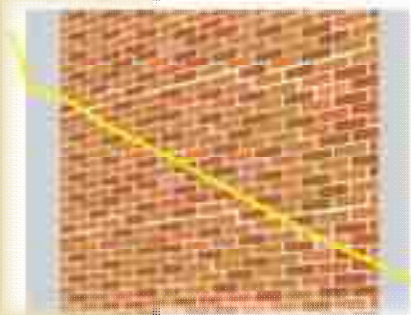
$$U = 3 \text{ W/m}^2\text{K}$$

$$U = 1.4 \text{ W/m}^2\text{K}$$

Arhitektonsko – građevinske mjere Sanacija fasade

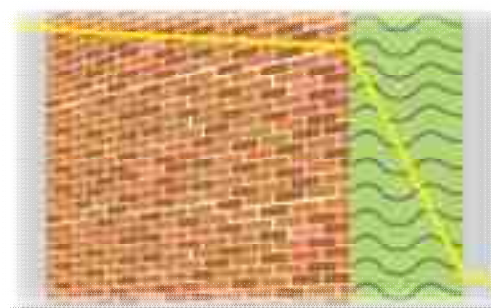
1960. - 2010. god.

$U = 1.63 \text{ W/m}^2\text{K}$

Neizolirani zid od opeke

$U = 1,67 \text{ W/m}^2\text{K}$

Topl.gubici = 134 kWh / m^2

2011. - .... god.

$U = 0.32 \text{ W/m}^2\text{K}$

Zid od opeke sa 10 cm
termoizolacije

$U = 0.32 \text{ W/m}^2\text{K}$

Topl.gubici = 26 kWh / m^2

- Fasadne termoizolacione ploče od EPS;
- Debljina termizolacije 10 cm;
- **$U_{zida} = 0.32 \text{ W / m}^2\text{K}$** ;
- Sanacija vanjskog obložnog kamena.

Izmještanje dotrajalog cjevovoda iz poda podruma pod plafon

● Ranije

Gubitak vode 500 l/dan

□ Sada

Ušteda 600 m³ gasa/god

Hidrauličko balansiranje vertikalna pomoću ugradjenih balans ventila

- Ranije

- Sada

Ušteda 1040 m³ gasa/god

Zamjena kotla visukoefikasnim

- Ranije

Stepen korisnosti 85 %

- Sada

Stepen korisnosti 106 %

Ušteda 10.100 m³ gasa/god

Zamjena pumpe

- Ranije

Snaga motora 4 kW

- Sada

Snaga motora 0.9 kW

Ušteda 7.200 kWh/god

Ragulacija sistema

- Ranije

Suspendirana regulacija grijanja

- Sada

Sedmični programski regulator grijanja

Ušteda 1.560 m³ gasa/god

Mjerenje potrošnje gasa, električne energije, vode, isporučene toplote

- Ranije

- Pojedinačna mehanička brojila

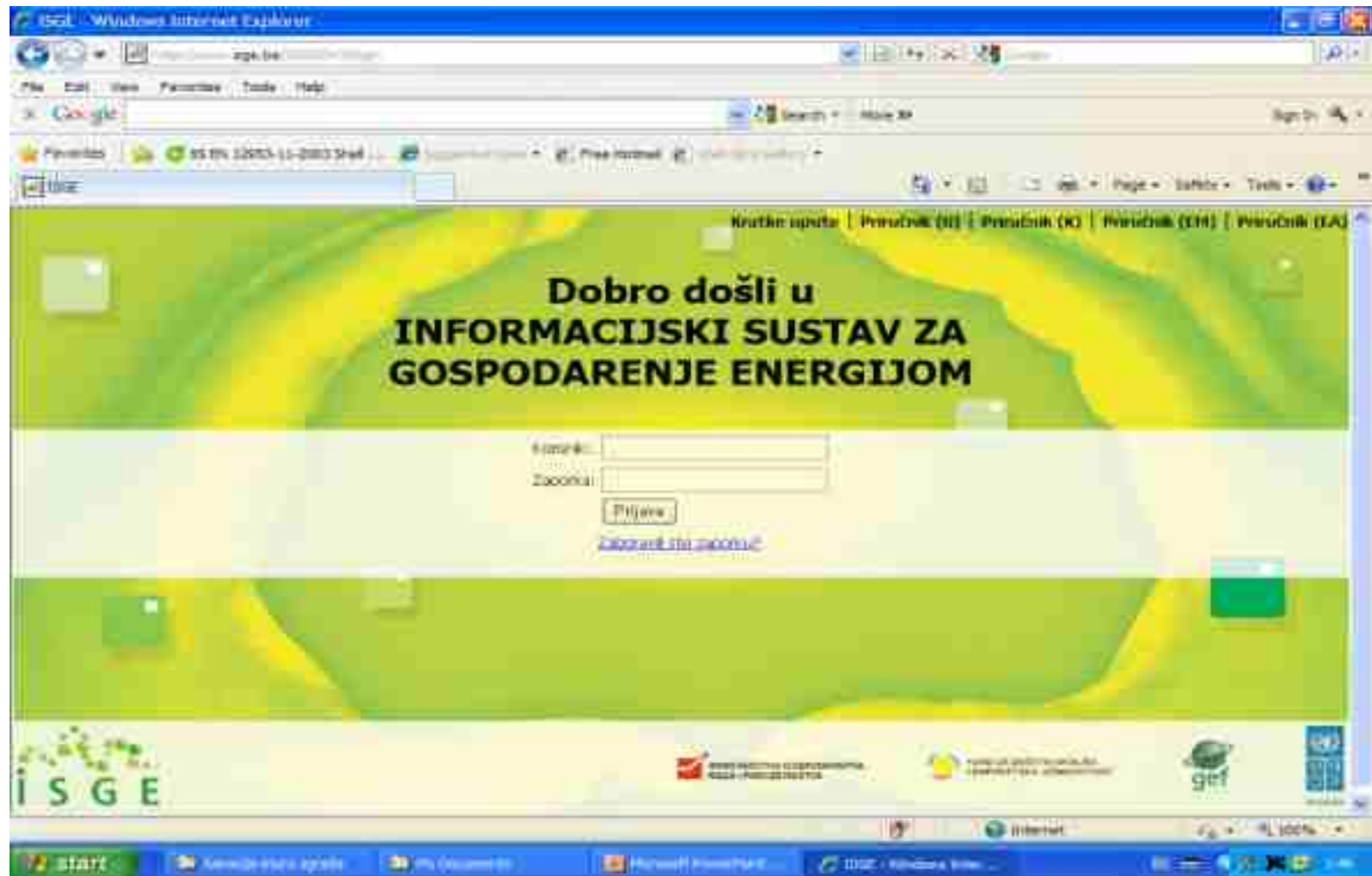
□ Sada

“Online” satno prikupljanje mjerenih podataka

Ušteda 1040 m³ gasa/god

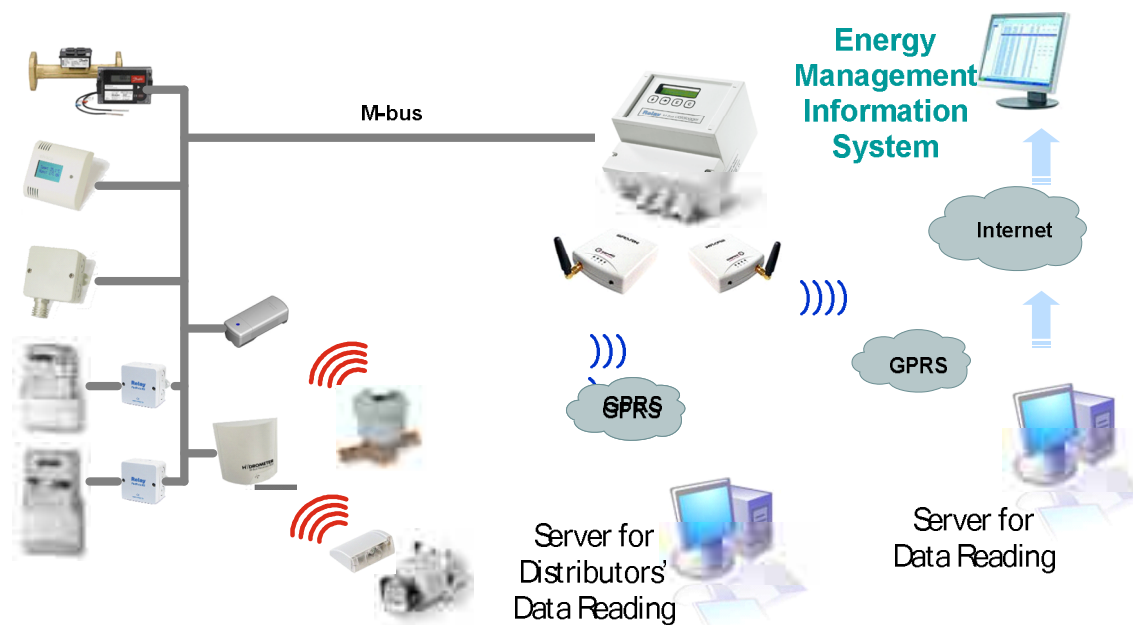
Uspostava EMIS (Informacioni sistem za upravljanje energijom)

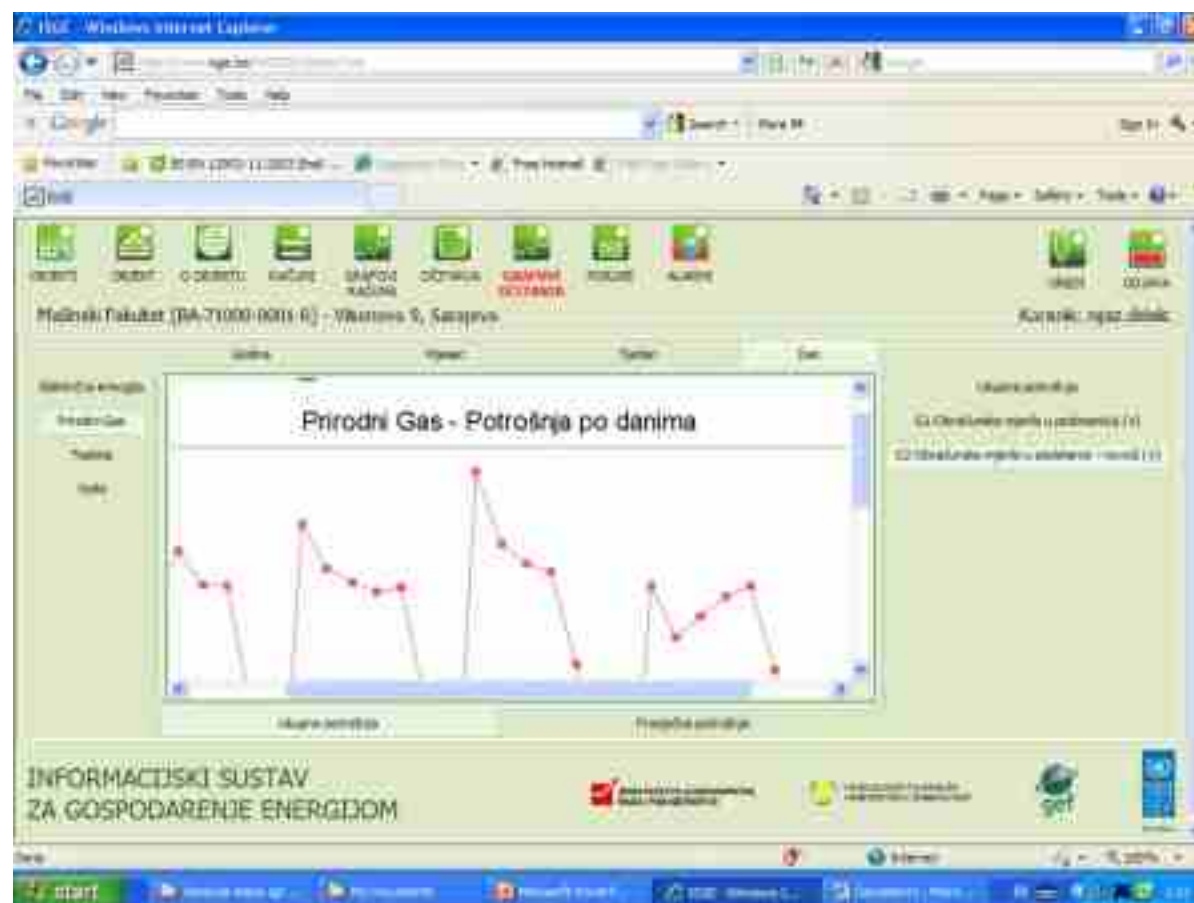
Uspostava EMIS

- Ulazni podaci u EMIS
  - Ručni unos sa računa
  - Direktni unos sa mjernih uređaja

Mašinski
Fakultet
Sarajevo

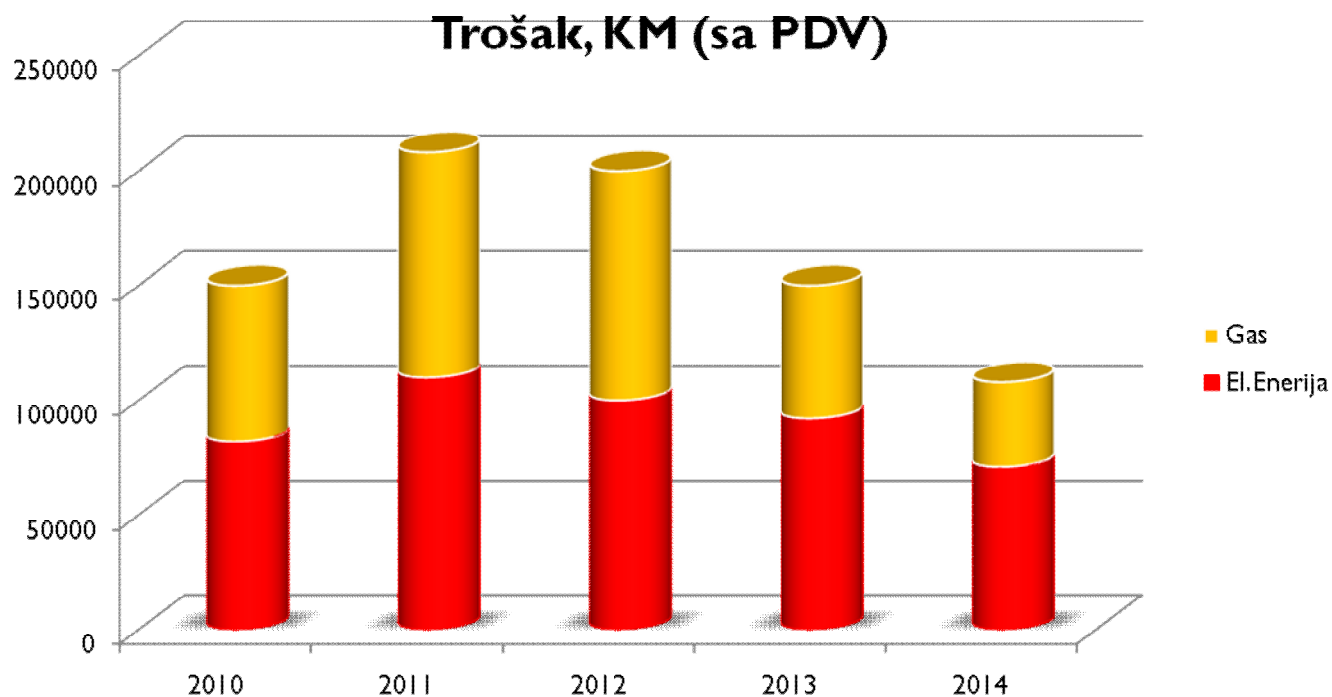

Uspostava EMIS

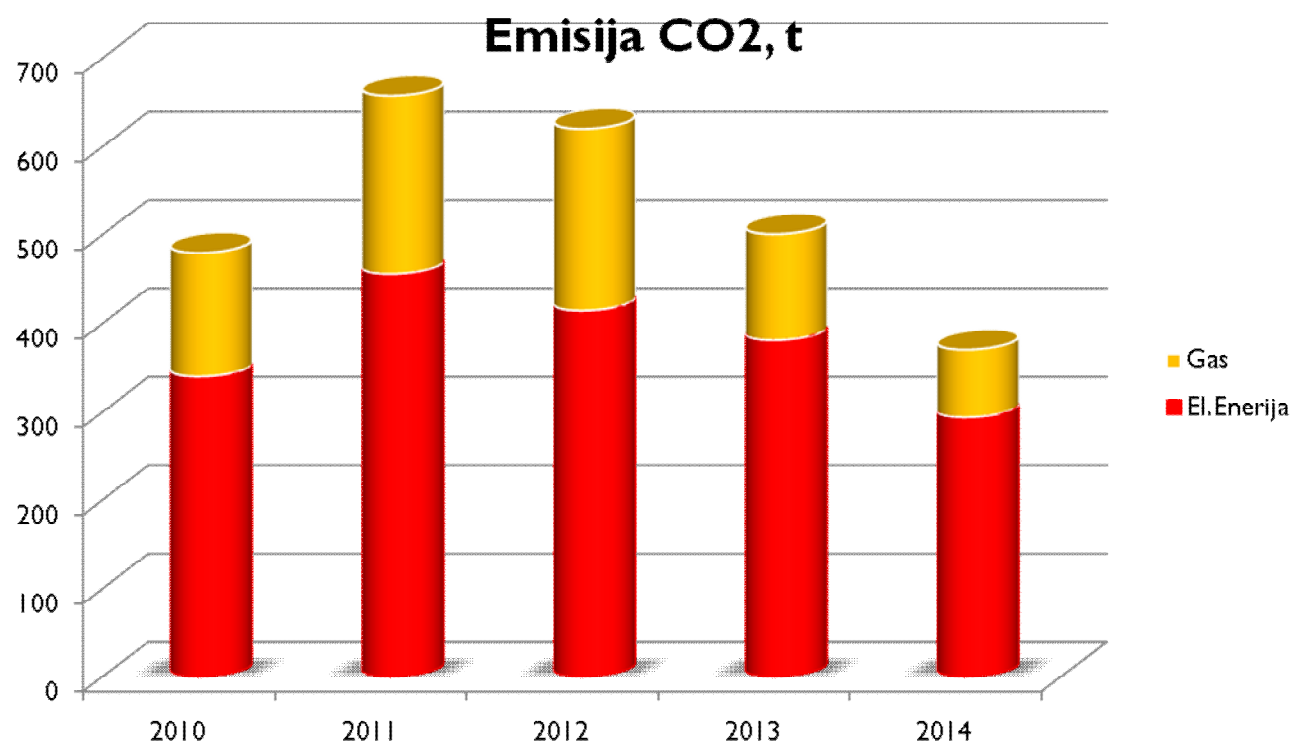
Verifikacija rezultata EE

- Uštede energije (novca) za 3 godine

Verifikacija rezultata EE

- Uštede CO2 za 3 godine

ENERGETSKI CERTIFIKAT NESTAMBENOG OBJEKTA (Zbir Stranica)							
ZA SVI OBJEKTE	Objekat ☐ nova ☒ postojeća						
	Vrsta objekta: Nestambeni						
	Ulica i b.n.						
ZA NOVE OBJEKTE	Adresa: Novosad, Bulevar 9						
	Katastr. broj: 101/10						
	Vlasnik/izvođač: Kantor samoposloj - Maestri i hvalufel samoposloj d.o.o. sa ograničenom odgovornošću						
	Broj objekta						
Datum izdavanja							
$E_{tot} = Q_{d, tot} + H_{tr} \quad (\text{KWh/m}^2 \cdot \text{a})$							
<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Prethodni</th> <th>Alternativni</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>138,1</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>			Prethodni	Alternativni	138,1		
	Prethodni	Alternativni					
138,1							
POSLUZI HODARNOU CERTIFIKATA							
Izdatnik: primo d.o.o. Adresa: Novosad, Bulevar 9 Broj: 101/10 Datum: 27.04.2015	Poslužitelj: Maestri i hvalufel Adresa: Novosad, Bulevar 9 Broj: 101/10 Datum: 27.04.2015						

ENERGETSKI CERTIFIKAT NESTAMBENOG OBJEKTA			
OPŠTI PODACI			
ZA SVU OBJEKTE	Objekat	☐ zgrada ☒ prostor	
	Ime objekta/posjednika		
	K.o. b.o.		
	Adresa objekta/katastarski broj objekta		
	Mjesto: Srijem		
ZA NOVE OBJEKTE	Vrsta konstrukcije/stroja: Stambeni prostor Srijem		
	Model		
Godina izrade			
$E_g = Q_{k, tot} + U_L \cdot (V_{k, tot} \cdot h)$		Temperatura	33,1
PODACI O IZDAVAČU CERTIFIKATA			
Izdavačko pravo na:		Hrvatska Federacija Srijem	
Izdavač: Sveučilište Srijem		10. 10. 2023. godine	
Podpis izdavača:		10. 10. 2023.	
Sveučilište Srijem			
Sveučilište Srijem			
Page 1/1			

Naredni koraci

- Ugradnja termostatskih setova na radiatorje
- Frekventna regulacija pumpe
- Poboljšanje toplotne zaštite krova zgrade
- Dodatna toplotna zaštita staklenih ploha

Efekti projekta EE

- Ušteda energije (novaca)
- U poslednjoj godini ostvarili cijenu grijanja od 0,39 KM/m²/mjes. sa cijenom gasa 1,2 KM/m³
- Postizanje termalnog komfora
- Smanjenje emisije CO₂
- Sticanje novih znanja o energetskeim sistemima (naučni, stručni, diplomski master radovi, medjuuniverzitetska saradnja)
- Zaposlenje velikog broja kadrova raznih profila (110 uposlenih na projektu)

Mjere za unapredjenje kvaliteta zraka

- Kratkoročne
  - *Pomoći građanima da cijena prirodnog gasa bude u ravni sa ostalim energentima (subvencija općinska ili kantonalna)*

Mjere za unapredjenje kvaliteta zraka

Dugoročne mjere

- Poboljšanje toplotne zaštite objekata i smanjenje potreba zgrada za toplotnom energijom,
- Provedba energetskeg audita zgrada
- Podsticati lične projekte smanjenja gubitaka toplote zgrada – ne davati 100 donacije
- Koristiti domaće materijale i domaću radnu snagu u realiziraju ovakvih projekata
- Zamjena izvora toplotne energije (kotao na čvrsto gorivo mijenjati sa kotlom na prirodni gas ili daljinskim grijanjem-Toplane
- Koristiti obnovljive izvore energije

HVALA !

Nijaz DELALIĆ,
Udruženje termoenergetičara u BiH,
V. šetalište 9,
71000 Sarajevo,
delalic@mef.unsa.ba